

УДК 378.017-057.87:34

ПРАВОВОЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСТВА: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Войтовська А.І., викладач
кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті обґрунтовано сутність поняття правової культури. Висвітлені принципи відбору змісту правової освіти. Визначено шляхи формування правової культури в сучасних умовах у гендерному контексті.

Ключові слова: *правове виховання, правова культура, правопорушення, студенти, освіта.*

В статье обоснована сущность понятия правовой культуры. Освещены принципы отбора содержания правового образования. Определены пути формирования правовой культуры в современных условиях в гендерном контексте.

Ключевые слова: *правовое воспитание, правовая культура, правонарушение, студенты, образование.*

Voitovska A.I. JURISTIC EDUCATION STUDENTS: GENDER PERSPECTIVE

In the article the essence of the concept of legal culture. Highlights the principles of selection of the content of legal education. Ways of formation of legal culture in modern terms in the context of gender.

Key words: *legal education, legal culture, offense, students, education.*

Постановка проблеми. Проблема розбудови громадянського суспільства, демократичної правової держави є безпосередньо пов'язаною з розвитком правової свідомості і правової культури. Чинниками, що зумовлюють необхідність правового виховання, є перехід до соціальної зрілості, самостійного життя, здійснення соціальних функцій у повному об'ємі, поява в поведінці вікових особливостей інтелекту, гендерних відмінностей, волі, емоцій тощо. Саме правова культура та правове виховання населення є соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві. Варто зауважити, що наукове мислення та наукова правосвідомість у взаємодії з правовим мисленням і правосвідомістю особистості, які є головними елементами правової культури, здійснюють активний вплив на реалізацію верховенства правового закону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. М.І. Пирогов, К.Д. Ушинський, В.Я. Стоюн, В.П. Вахтеров, С.І. Миропольський, О.М. Острогорський, М.І. Демков, Н.М. Яковлева висвітлювали психолого-педагогічні проблеми формування правової культури особистості.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному дослідженні реалізації правового виховання у гендерному контексті у ВНЗ на прикладі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним нормативним документом, який регулює процес здійснення правового виховання населення, є Закон

України «Про освіту» [3]. Окремі аспекти даного напряму виховання, а саме основні напрями правової освіти та форми її реалізації, визначені у Програмі правової освіти населення, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України. Вона визначає правову освіту як процес засвоєння знань про основи держави та права, виховання у громадян поваги до закону, прав людини, небайдужого ставлення до порушень законності й правопорядку [5].

Ознаками (рисами) правового виховання є такі: 1) воно будується на засадах системи норм права; 2) припускає впровадження в правосвідомість виховуваних складових елементів упорядкованих суспільних відносин – дозволів, зобов'язань, заборон [4, с. 153].

Зміст правового виховання – це процес цілеспрямованого і систематичного впливу на правосвідомість студента за допомогою сукупності (комплексу) правових заходів, певних способів і заходів, які має у своєму розпорядженні суспільство.

Зміст правового виховання студентів визначається особливостями права як регулятивного явища, його суспільними функціями і зростаючим значенням в організації і управлінні суспільством [9, с. 82].

Крім морально-психологічної готовності до праці, молода людина має знати умови прийому на роботу і звільнення з неї, тривалість робочого дня і часу відпочинку, охорону й оплату праці, вимоги трудової дисципліни і матеріальної відповідальності. Оскільки маємо справу з неповнолітніми, то важливо всі ці питання розкривати на фоні тих пільг, які їм надає держава.

Важливим у правовому вихованні студентів є вивчення ними основних положень кримінального права. Студенти мають чітко уявляти, що таке правопорушення і злочин, відповідальність за підготовку і намір злочину, співучасть у злочині, вік настання кримінальної відповідальності в Україні.

Мета правового виховання студентів – формування в них правової культури громадянина України, що складається, передусім, зі свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися й виконувати закріплені в них вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі в управлінні державними справами, рішучої боротьби з порушниками законів [8, с. 129].

Важливе місце у процесі правового виховання займає визначення його конкретних завдань [9, с. 24], а саме: озброєння студентів знаннями законів, підвищення їх юридичної обізнаності, систематичне інформування про актуальні питання права; формування у студентів у правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, що визначають ставлення особистості до вимог законів, регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації («Становлення правової свідомості, – пише О.І. Вишневський, – один з основних напрямів формування громадянина. У сім'ї та в школі дитина має не тільки навчитися поважати закони, відстоювати свої права та свободи, але й поважати чужі, толерантно ставитись до чужих поглядів, шанувати права інших на самовираження, власні культурні цінності, вибір конфесій, участь у політичному житті тощо. Все це надзвичайно важлива сфера виховання, передусім, з точки зору потреб державотворення» [2, с. 159]); вироблення в студентів навичок і умінь правомірної поведінки; формування нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, прагнення взяти посильну участь у боротьбі з цими негативними явищами, вміння протистояти негативним впливам.

Принципи правового виховання варто розглядати як зумовлені найбільш важливими закономірностями суспільного розвитку й механізми правового регулювання нормативно-регулятивні основи, основні засади, вихідні положення, ідеї, які є орієнтирами, вимогами його здійснення, що визначають процеси формування правової свідомості, правової і професійної культури, законслухняності, правомірної поведінки та соціально-правової активності

особи. До загальних принципів належать: гуманізм, законність, демократизм, науковість, об'єктивність (правдивість), зв'язок із життям, доступність і популярність, відкритість, систематичність, системність, цілеспрямованість, доцільність.

Сутність і зміст правового виховання визначають його функції. Заради з'ясування їх змісту потрібно класифікувати їх відповідно до напрямів реалізації кожної. Так, до основних функцій правового виховання належать: пізнавальна, регулятивна, охоронна, ідеологічно-виховна, практико-прикладна, прогностично-евристична, комунікативна, профілактична [6, с. 58].

Метод правового виховання – це сукупність способів і прийомів правовиховного впливу, які забезпечують реалізацію та досягнення мети виховання [8, с. 384]. До методів правового виховання належать переконання, змагання, наочність, позитивний приклад, розв'язання юридичних казусів, заохочення, спостереження тощо.

Під формами правовиховної роботи розуміють організовану систему правового виховання, яка об'єднує різноманітні методи та засоби і спрямована на підвищення рівня правової культури, зміцнення професійної дисципліни та законності, піднесення правової активності особи [1, с. 25].

Вибір конкретної форми та конкретного заходу залежить від поставленої мети, від того, хто буде його проводити, які технічні засоби будуть використані під час його проведення, з якою категорією неповнолітніх планується проведення конкретного заходу тощо.

Теорія методики правового виховання – молода сфера правової науки. Ще в процесі формування концепції в юридичній науці висловлювались думки про необхідність широкого розуміння правового виховання, оскільки інший підхід не дає змоги врахувати вплив на суб'єкта суспільно-політичного ладу, соціальних умов, економічного рівня розвитку країни, безпосереднього оточення – усієї об'єктивної основи правового виховання. Крім того, в сучасних умовах спеціально організовану діяльність з правового виховання тільки тоді можна вважати цілеспрямованою, коли осмислені і об'єктивно взяті до уваги наявні фактори. Взаємодіючи з ними, зливаючись і протидіючи застійним явищам, вона має бути потужною силою в потоці суспільного розвитку. А це можливо, коли правовиховна діяльність буде залишатись керованою.

У теорії і методиці правового виховання виділяють троїсту ієрархію цілей: формування системи правових знань (найближча мета); формування правового переконання;

формування мотивів і звичок, правомірного, соціально-активної поведінки (кінцева мета).

Ефективність педагогічної профілактики забезпечується стійкістю і стабільністю навчально-виховного процесу, усуненням психолого-педагогічних порушень соціальної адаптації особистості, організацією первинної (загальної, соціальної) профілактики, ранньої, вторинної і третинної профілактики, кожна з яких має свої особливості і завдання щодо запобігання і подолання проступків, правопорушень, злочинів з урахуванням різної інтенсивності і суспільної небезпечності скоєного [7, с. 249].

Протягом усього процесу навчання ВНЗ забезпечують студента не тільки знаннями, уміннями і навичками майбутньої професії, а й формують всебічно розвинену особистість майбутнього фахівця, що, в свою чергу, вимагає проведення різнобічної цілеспрямованої виховної роботи в різних напрямках. Одним із таких напрямів виховання є правове виховання.

Правове виховання у ВНЗ спрямоване на формування у студентів правової свідомості, навичок і звичок правомірної поведінки, виховання поваги до Конституції, законів України, державних символів (герба, прапора, гімну), формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадською відповідальністю, прищеплення поваги до прав і свобод людини й громадянина, негативне ставлення та протидію випадкам порушення законів.

З огляду на вищевикладене, у дослідженні ми розглянемо форми реалізації правового виховання та чи повною мірою воно реалізується. Емпіричне дослідження реалізації правового виховання проводилось на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Для дослідження було обрано метод анкетування. Анкета містила 12 питань різного характеру, на які треба було відповісти студентам. В анкетуванні взяло участь 25 студентів (15 хлопців і 10 дівчат).

Першим питанням анкети було: «Чи вважаєте Ви важливим правове виховання у ВНЗ?» Результати були такими: 16 студентів відповіли, що воно необхідне, 7 студентів відповіли «загалом, так», що говорило про їхню невпевненість, 1 – «не потрібно», 1 – «не знаю».

Зважаючи на малий кількість відповідей «Не потрібно» і «Не знаю», можна стверджувати: студенти усвідомлюють, що правове виховання як напрям займає належне місце в системі виховання у ВНЗ.

Наступні питання в анкеті стосувалися реалізації правового виховання у ВНЗ. На

запитання «Якими заходами можна сприяти формуванню правової культури молоді?» студенти відповіли таким чином: 15% – діяльність правоохоронних органів, 15% – пропаганда у ЗМІ, 35% – розробка цільової програми з правового виховання, 35% – вивчення правових дисциплін.

Проаналізувавши результати, можна стверджувати, що сприяє правовому вихованню, на думку студентів, вивчення правових дисциплін у навчально-виховному процесі та розроблення закладами освіти цільових програм із правового виховання.

Стосовно того, в якій саме формі має здійснюватись правове виховання, ми отримали від студентів такі відповіді: 29% визначають для себе як форму реалізації правового виховання правові дисципліни, 19% – практичне відпрацювання різних правових ситуацій на парах, 17% – залучення молоді до наукових товариств, гуртків правової спрямованості, участь у наукових конференціях тощо, 23% – зустріч із працівниками правоохоронних органів, 12% – проведення виховних заходів правового напрямку.

Результати свідчать про те, що дисципліни правового спрямування та зустріч із працівниками правоохоронних органів є провідною формою реалізації цього напрямку виховання під час навчально-виховного процесу.

Під час розгляду питання, яке стосувалося зустрічей із лікарями, юристами, працівниками правоохоронних органів із питань профілактики правопорушень та небезпеки шкідливих звичок виявилось: 76% вважають, що доцільно проводити вище перераховані заходи, 20% відповіли, що, можливо, треба проводити заходи, виражаючи власну невпевненість, 4% не вважають це за потрібне. Отже, можна стверджувати, що більшість студентів вважає ці заходи корисними і такими, які допоможуть краще реалізувати правове виховання у ВНЗ.

В анкеті містилося одне відкрите питання, де студенту було запропоновано вказати основну причину, що спонукає молодь до протиправних дій. 11 студентів стверджували, що основною причиною є поганий вплив суспільства, 5 – проблеми в родині, 5 – вживання алкоголю та наркотиків, 5 – низький рівень правової культури, 1 – політичний та економічний стан у країні, 1 студент – цінкавість, решта не відповіли на запитання. Підсумовуючи результати, можна сказати, що, на думку студентів, основною причиною є погане виховання та вплив компанії. Це свідчить про те, що правове виховання як напрям є важливим у системі виховної роботи, як у сім'ї, так і у ВНЗ, оскільки, за результатами опитування, саме погане ви-

ховання потребує вирішення в системі правового впливу на всіх рівнях (ВНЗ, сім'ї та громадськості).

Одним із запропонованих було питання про те, в який спосіб студенти отримують інформацію про власні права та обов'язки. 40% отримують інформацію про власні права та обов'язки на парах правознавства, 20% – з телебачення, 18% – вдома, 17% – через інтернет і 5% – у друзів.

Наступне питання стосувалось того, яких проблем торкається, спілкуючись із студентами, куратор: 35% вказали, що куратор зачіпає теми вживання алкоголю та тютюну, 34% – прав та обов'язків громадянина, 22% – правопорушень та 9% – вживання наркотиків.

Правове виховання, на думку студентів, формує моральні та правові навички, уміння та знання (36%), знання про власні права та обов'язки (18%), здатність до захисту власних прав (20%), стійкість у майбутньому до правопорушень (16%) та спричиняє порушення дисципліни, моральних норм, загальноприйнятих правил та законів (10%). Майже всі студенти визначили правильні сторони особистості, які формує правове виховання, що свідчить про усвідомлення знань та навичок, яких надає цей напрям виховання під час реалізації та готовність формувати в собі згадані якості.

Останнє питання стосувалося рівня правового виховання у ВНЗ, в якому проходило опитування, і ми отримали такі показники: тільки 8% відповіли, що правове виховання реалізовується в повному обсязі, 24% вказали, що достатньою мірою, 60% – недостатньою мірою, 8% не знають.

З огляду на отримані дані, можна стверджувати, що реалізація правового виховання відбувається недостатня. За допомогою бесіди з педагогами та спостережень було виявлено, що наслідками недостатнього правового виховання є низька моральна та правова культура, незнання своїх прав та обов'язків, здатність до захисту власних прав, байдужість до випадків порушення закону.

Зазначимо, що, за даними Генеральної прокуратури України, жорстокіші вбивства та знущання над людьми здебільшого здійснюють дівчата-підлітки, ніж хлопці-підлітки.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, правове виховання студентської молоді може бути результативним за дотримання таких підходів: робота куратора зі студентами, проведення лекцій та семінарів па правову тематику; розкриття змісту усіх галузей права, не акцентуючи на жодній, оскільки у повсякденній діяльності і житті людини керується основними положеннями усіх

галузей права; характеристика конкретних правових норм, показ їх зв'язку з мораллю, на якій ґрунтується право; ілюстрація порушень норм права, без не зловживання негативними прикладами, використання зразків, які вчать, як діяти у певній правовій ситуації; опис факту скоєння злочину, без деталей, щоб не викликати бажання його наслідувати; розкриття суті негативного вчинку; залучення до правовиховної роботи працівників правоохоронних органів, яким варто наголошувати на особливостях спілкування з молодими людьми, специфіці студентської аудиторії; залучення студентів до посиленої правоохоронної діяльності; високий рівень правової культури педагогів і відповідний правоморальний клімат у вищому навчальному закладі.

Залучення студентської молоді до правової культури збагачує її духовне життя, а знання нею своїх прав і обов'язків розширює можливості самореалізації. Правове виховання зміцнює життєву позицію, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності щодо негативних явищ. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у застереженні та розробленні профілактичних заходів у ВНЗ щодо захоплення студентством небезпечними іграми, як-от «Синій кит» тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бігун С. Правова освіта населення – не лише знати, але й вміти / С. Бігун // Юридична газета. – 2015. – 07 лютого. – № 1 (37).
2. Вишневецький О. Сучасне українське виховання: педагогічні нариси / О. Вишневецький. – Львів : Львівський обл. наук.-метод. ін-т освіти : Львівське обл. пед. т-во ім. Г. Ващенко, 1996. – 238 с.
3. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
4. Курлянд З. Педагогіка вищої школи / За ред. З. Курлянд. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
5. Про програму правової освіти населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.1995 р. № 366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/366-95-п>.
6. Правова освіта та правове виховання: науково-метод. рек. щодо проведення правоосвіт. заходів та викладання основ правознав. / С. Сидоренко, О. Карпушина; Упр. освіти і науки Луган. облдержадмін. – Луганськ: СПД Резніков В., 2009. – 204 с.
7. Скаун О. Теорія держави і права: Підручник / О. Скаун ; пер. з рос. – Харків: Консум, 2011. – 656 с.
8. Фіцула М. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2011. – 528 с.
9. Фіцула М. Правове виховання учнів: [навч.-метод. посібник] / М. Фіцула ; Інститут змісту і методів навчання. – К. : [б.в.], 1997. – 147 с.